

Türkiye’de Eğitim Sorunu ve İstihdam İlişkisi

Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İk. İd. Bil. Fak. / İkt. Böl. BURDUR

Arş. Grv. Emrah ÖZEL
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İk. İd. Bil. Fak./İkt. Böl. BURDUR

Özet:

Ülkelerin iktisadi kalkınmalarında beşeri sermaye olarak ifade edilen eğitimin rolü muhakkak olmakla birlikte, söz konusu eğitimin niceliği kadar niteliğinin de önemli olduğu bir gerçektir. Bu çerçevede ülkemizde orta ve yükseköğretimdeki mevcut yapılanmanın, ülkenin ihtiyaçları ile uyumlu olmadığı yönündeki tespitler, özellikle mesleki eğitimle birlikte, çıraklık ve kalfalık eğitimlerine ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Eser ve Terzi, 2008: 39).

Bu konuda öncelikle, her meslek gurubunun ihtiyacı ölçüsünde yükseköğretim kontenjanları yeniden düzenlenmeli, görece daha başarılı olan gençlerimize aldığı eğitime uygun iş bulabilme şansı sunulmalıdır. Buna bağlı olarak, lisans eğitimi alamayan diğer gençlerin öncelikle mesleki eğitime yönlendirilmesi ise, sanayi ve esnaf kesiminin çektiği ara eleman yetersizliğinin giderilmesine katkı sunacaktır.

Bu çalışmada eğitim, istihdam ve işsizlik verileri temel alınarak ülkemizdeki mevcut durumun fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında ise mevcut sorunların çözümü doğrultusunda politika önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İstihdam, İşsizlik, Kalkınma

JEL: H51, E 24

Abstract

While the role of education in economic development of the countries, expressed as human capital, is crucial; the quality is also important as the quantity of the education. In this concept, the present structuring of secondary and higher education in our country is not compatible with country needs. At this point, the

apprenticeship and journeyman training should be given more importance especially with vocational training.

Herein, firstly, undergraduate quotas should be reorganized according to needs of each occupation group, the chance to find a job appropriate to the education given should be provided to relatively more successful students. Accordingly, directing youngsters who cannot get undergraduate education to vocational training will contribute to the resolution of the intermediate staff shortages faced by industrialists and shopkeepers.

This study represents the current situation of our country using the education, employment and unemployment datas. In the conclusion and recommendations section, political recommendations to the solution of the existing problems are offered.

Keywords: Education, Employment, Unemployment, Development

JEL: H51, E 24

Giriş

Bütün toplumlar için nihai hedef, kendi varlıklarını yüksek bir refah ve güven ortamında devam ettirebilmeleridir. Bu anlamda ilk akla gelen gereksinim iktisadi kalkınmayı gerçekleştirebilmektir. Söz konusu iktisadi kalkınma süreci ilk bakışta her ne kadar; sermaye birikimi, doğal kaynak zenginliği, yatırım ve teknolojik gelişmeyle birlikte düşünülse de bütün bunların bir basamak gerisindeki insan unsurunun yeterince dikkate alındığını ifade edebilmek bir hayli zordur.

Ancak ülkelerin iktisadi ve sosyal kalkınmalarında beşeri sermaye kavramıyla iktisat literatüründe geniş yer edinen eğitim düzeyinin, belirleyici olduğu muhakkaktır. Söz konusu eğitim ve öğretim düzeyinin ülkenin ve dünyanın ihtiyaç ve şartlarına nicelik ve nitelik bağlamında uyum sağlamasının bir o kadar önem arz ettiği önemli bir realitedir. Bu bağlamda ülkemizdeki özellikle orta ve yükseköğretim kurumlarının nicelik ve nitelik bağlamında yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Eğitimin bireysel maliyeti, bireysel getirisinden çok daha fazla olduğu bir gerçektir. Buna karşılık, toplumsal maliyeti ise toplumsal getirisinden daha azdır. Dolayısıyla eğitim ve öğretimin her ne surette olursa olsun, kamu tarafından gerçekleştirilmesi adeta bir zarurettir. Bu bağlamda kamu tarafından gerçekleştirilecek eğitim ve öğretim faaliyetlerinin temel amaçlarından bir tanesi de, nicel büyümeden ziyade, nitel artışı hedeflemek olmalıdır. Bu çerçevede bilhassa lisans düzeyindeki bölüm kontenjan sayılarının ülke ihtiyaçlarının bir hayli üstünde olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Çünkü toplumumuzda lisans düzeyinde eğitim almış olup ta, hiç iş bulamamış veya eğitim aldığı alandan oldukça farklı işlerde çalışmak durumunda olan genç nüfusun sayısı bir hayli fazladır.

Öte yandan ülkemizin bir diğer gerçeği, sanayicinin ve esnafın çalışacak çırak, kalfa ve usta niteliğinde vasıflı ya da vasıfsız, üretimde istihdam edilecek eleman bulma sıkıntısıdır (Özsoy, 2015: 178). Bu olumsuz yapı, bir taraftan sanayide üretimin yeterince gerçekleşmemesine neden olurken, öbür yandan da geleneksel mesleklerin devamlılığını sekteye uğratmaktadır.

Netice itibariyle üniversite mezunlarının önemli bir bölümü aldığı eğitime uygun iş bulamazken, sanayici ve esnaf da işine uygun eleman bulamama nedeniyle etkin bir üretim gerçekleştirememektedir. İktisat yazınında yapısal işsizlik (Aydın, 2012: 121) olarak ifade edilen bu halin, tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamakla birlikte, iyi bir planlama ile ülkemiz açısından önemli ölçüde düşürülebileceği düşüncesindeyiz.

Bütün bu tespitler çerçevesinde ülkemizdeki eğitim öğretim sisteminin, ortaöğretimden başlayarak yükseköğretimi de kapsayacak şekilde yeniden planlanmasının yararlı olacağı muhakkaktır.

1. Eğitim, Beşeri Sermeye ve Kalkınma

İnsanın; refahı, güvenliği ve mutluluğu için gerekli olan iktisadi kalkınmanın yine ancak insan ile mümkün olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü iktisadın iki asli eylemi olan üretim ve tüketim, insana ait ve onunla gerçekleşebilecek

faaliyetlerdir. Dolayısıyla toplumlar, kendi varlıklarının devamlılığı adına gerekli olan iktisadi kalkınma için bireyleri, öncelikle toplum menfaattarı doğrultusunda “eğiterek”, ülkenin ve dünyanın ihtiyaçlarına uygun “öğretim” sürecinden geçirmek zorundadırlar.

Son yıllarda ülkelerin iktisadi kalkınmaları bağlamında finansal ve fiziksel sermaye kavramlarına ilaveten, ele alınan ve iktisat yazınında bir hayli yer edinen beşeri sermaye, temelde eğitim ve öğretime dayanmaktadır. Esasen, bireyin; bilgi, beceri, deneyim, sağlık ve uzun ömrüyle üretime yaptığı pozitif katkı olarak ele alınan beşeri sermayenin, birçok analitik çalışmada ülkelerin iktisadi ve sosyal kalkınmalarıyla olan pozitif ilişkisi ortaya konulmuştur (Barro, 2001: 12).

Çünkü bireyin hem üretim hem de tüketim sürecinde etkin bir davranış sergileyebilmesi, öncelikle sahip olduğu bilgi ve deneyime bağlıdır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte gelişen teknolojik yeniliklerin üretimde oynadığı pozitif role ilaveten, bilhassa içinde bulunduğumuz bilgi çağında eğitim ve öğretimin ehemmiyeti çok daha belirleyici bir konuma ulaşmıştır. Dolayısıyla, ülkenin ve çağın gerçeklerine uygun bir eğitim sistemi, iktisadi ve sosyal kalkınma için en temel ihtiyaçtır.

Beşeri sermaye olarak ifade edilen öğretim düzeyi, birçok yönden toplumların kalkınmalarına katkı sağlamaktadır. Bunlardan en önde geleni, ar-ge faaliyetleri neticesinde gelişen teknolojik yeniliklerle ortaya çıkmaktadır. Çünkü ülkeler arası rekabetin en acımasız bir şekilde gerçekleştiği günümüz dünyasında öne çıkan iki unsur, ülkelere rekabet konusunda ciddi ayrıcalıklar sağlamaktadır. Bunlardan ilki ileri teknolojiye dayalı henüz rakibi oluşmamış stratejik ürünlerin sağladığı imkan iken, diğeri yine ileri teknoloji sayesinde maliyetlerin düşmesiyle gerçekleşen fiyat avantajıdır.

Toplumun genel öğretim düzeyinin iktisadi faaliyetlerde neden olduğu bir diğer pozitif unsur pazarlama konusunda kendisini göstermektedir. Çünkü yine günümüz şartlarında rekabetin en yoğun yaşandığı alan pazarlamadır. Bilhassa yurt dışı piyasalarda rekabet edebilmek için ürününün kalitesi ve fiyatı yanında tanıtımı da bir o kadar önem arz etmekte bu da bireylerin öğretim düzeyi, diğer bir ifade ile bilgi birikimine bağlıdır.

Öte yandan toplumun eğitim ve öğretim düzeyi ile bilgi birikiminin, ülkenin iktisadi anlamda gelişmesine katkısı olduğu bir diğer alan ise tüketim ve çevre konusudur. Binaenaleyh iktisadi faaliyetler sadece üretmek ve kazanmakla sınırlı değildir. Bunun yanı sıra toplumun bilinçli bir tüketim gerçekleştirmesi yaparken, çevreye karşı olan duyarlılığı, yine büyük ölçüde eğitim ve öğretime bağlıdır.

Ülkelerin beşeri sermayeleri konu edildiğinde, ağırlıklı olarak okullaşma oranı dikkate alındığı bilinmektedir. Ancak bu noktada özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından bir noktaya dikkatleri çekmekte yarar bulunmaktadır. Bu ayrıntı, eğitim ve öğretim farklılığında gizlidir. Bu anlamda eğitim bireyin sahip olduğu değer yargılarını ve davranış kalıplarını toplum çıkarları doğrultusunda oluşturmayı hedeflerken, öğretim ise pozitif bilgilerin edinilmesini kapsamaktadır.

İnsan nesnel bir yapı sergilemediğinden, öğretim sürecinde edindiği bilgilerin nerede, nasıl ve kimin için kullanılacağı tamamen, insanın sahip olduğu değer yargıları ve davranış kalıplarına göre şekillenmektedir. Bu nedenle ülkelerin kalkınmaları çerçevesinde beşeri sermayeyi hesaplarken, sadece pozitif bilgilerin verildiği okullaşma oranlarını dikkate almak yeterli değildir. Buna ilaveten, toplumun sahip olduğu sosyal sorumluluk ve güven düzeyini yansıtan, değer yargılarında gözlenen ve ancak eğitimle gelişecek olan sosyal sermaye düzeyini de göz ardı etmemek yerinde olacaktır (Whiteley, 2000: 464-465).

2. Türkiye’de Eğitim ve Öğretim Yapılanması

Milli eğitim sistemi, temel olarak “örgün eğitim” ve “yaygın eğitim” olmak üzere, iki ana kısımdan oluşmaktadır. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki bireyler için ve belli bir amaç doğrultusunda hazırlanan programlarla okul çatısı altında verilen düzenli eğitim olarak tanımlanır. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya örgün eğitim sisteminin herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademelerden birinden ayrılmış olan bireylere, ilgi ve ihtiyaç duydukları alanda örgün eğitim yanında veya dışında

düzenlenen tüm eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Yaygın eğitim ülkemizde halk eğitimi, çıraklık eğitimi ve uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmektedir. Halk eğitim merkezleri bünyesinde meslek edindirme kursları, ana-çocuk eğitimi ve okuma yazma kursları gibi değişik eğitim hizmetleri sunulmaktadır (Gür ve Çelik, 2009: 11).

Okul çağındaki çocukların ve gençlerin, çeşitli düzeydeki eğitim kademelerine katılım eğilimlerini ve buna bağlı olarak ulusların eğitim alanındaki çabalarını göstermesi açısından; brüt okullaşma oranı, net okullaşma oranı ve tek yaşa göre okullaşma oranı olmak üzere üç temel gösterge bulunmaktadır (Şahin vd., 2012: 195).

Eğitim sisteminin nicel göstergelerinden olan net okullaşma oranı, belli bir eğitim kademesine kayıtlı öğrencilerden, o eğitim kademesiyle ilişkili yaş grubu içinde bulunanların, yine o eğitim kademesiyle ilişkili yaş grubu nüfusuna oranını ifade etmektedir (Şahin vd., 2012: 196). Brüt okullaşma oranı ise yaşa bakılmaksızın belirli bir düzeyde okula gidenlerin uygun yaş grubuna oranını vermektedir. Genellikle ilk ve ortaöğretimde net oranlara, yükseköğretimde ise farklı yaş gruplarındaki bireyler üniversitelerde öğrenim görebildikleri için brüt oranlara bakmak tercih edilir (www.ekodialog.com).

2.1. Türkiye’de İlk ve Ortaöğretim

Eğitim ve öğretimin temelini oluşturan ilk ve ortaöğretim düzeyi toplumların genel bilgi, davranış ve kültür kalıplarının oluşumunu sağlayan dolayısıyla toplumların gelişimi için olmazsa olmaz olan eğitim ve öğretim dönemidir. Bu nedenle temel eğitim diyebileceğimiz söz konusu eğitim düzeyinin bütün topluma açık ve zaruri olması gerekmektedir.

Beşer yıllık aralıkla son 20 yıllık okullaşma oranları Tablo 1’de belirtilmiştir. Buna göre 1997-1998 eğitim öğretim yılı itibariyle 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ile birlikte ilköğretim kademesinde % 84,74 olan net okullaşma oranı, 2014-2015 eğitim öğretim yılı itibariyle % 96,30’a yükselmiştir. Ortaöğretim kademesi incelendiğinde ise 2014-2015 eğitim öğretim yılında net okullaşma oranı

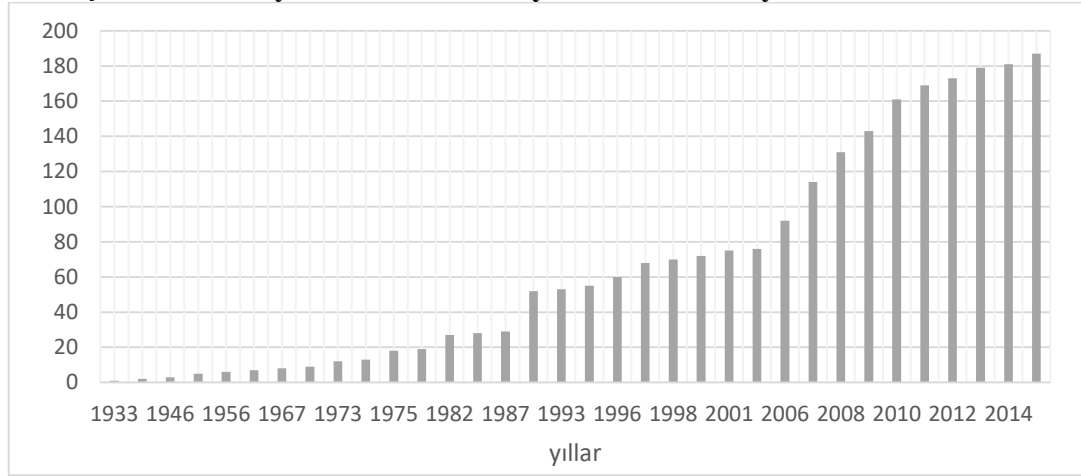
% 79,37 olarak gerçekleşmiş, bu oran, 1995-1996 eğitim öğretim yılına göre yaklaşık % 105'lik bir artış anlamına gelmektedir.

Bu veriler sayısal anlamda ülkemizde ilk ve ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranlarının ciddi bir artış sergilediğini açıkça göstermektedir. Ancak aynı iyileşmenin, mesleki ihtiyaçlar ve eğitim ve öğretimdeki kalitede de ortaya çıktığını ifade edebilmek bir hayli zor gözükmektedir.

2.2. Türkiye'de Yükseköğretim

İstanbul Üniversitesi'nin 18 Kasım 1933'te resmen kurulması ile başlayan Türkiye Cumhuriyeti'nin yükseköğrenim serüveni, kurumları ve öğrenci sayıları itibariyle yıllar içinde önemli düzeylere ulaşmıştır. Bu anlamda 2011 yılında toplam (devlet ve vakıf) 75 olan üniversite sayısı, 2016 yılında 188'e ulaşmıştır.

Şekil 1: Türkiye'de Yıllar İtibariyle Üniversite Sayıları

Kaynak: Yüksek Öğretim Kurumu İstatistikleri

Özellikle 2006 yılından itibaren üniversitesi bulunmayan illere yeni üniversitelerin kurulmaya başlanması ile birlikte yükseköğrenime dahil olan öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanmış ve 1995-1996 eğitim öğretim yılına göre 2014-2015 eğitim öğretim yılında brüt okullaşma oranı % 18'den % 89 gibi ciddi bir orana yükselmiştir. OECD verilerine göre ise 2013 yılı itibariyle yükseköğretim için brüt okullaşma oranları; gelişmekte olan ülkelerde % 27, gelişmiş ülkelerde %

74, Amerika Birleşik Devletleri'nde % 88, Türkiye'de ise % 79 olarak gerçekleşmişken, Avrupa'da % 68 ve bütün ülkeler için ise oran % 33 olarak belirtilmiştir (<http://data.uis.unesco.org>).

Üniversitede öğrenim gören öğrenci sayıları Tablo 2'den de gözlenebileceği üzere, 1983-1984 akademik yılında 27 üniversitede toplam 335 bin 165 öğrenci öğrenim görmekteyken, 2014-2015 akademik yılı itibarıyla 181 üniversitede 6 milyon 62 bin civarında öğrenci öğrenimine devam etmektedir. Bu sayının ise yaklaşık % 33'ünü ön lisans, % 60'ını lisans, % 6'sını yüksek lisans ve % 1'ini doktora düzeyinde öğrenim görenler oluşturmaktadır.

3. Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) tanımına göre işsizlik, referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içinde iş başı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler olarak ifade edilir (<http://www.tuik.gov.tr/>).

Türkiye'nin işsiz sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bunun arka planında ise temel bazı etmenler göze çarpmaktadır. Özellikle 1980 sonrası uluslararası ticaretin serbestleşmesi ile meydana gelen küresel rekabet koşulları, firmaların ayakta kalabilmesi için maliyetlerin en aza indirilmesini her zamankinden daha çok gerektirmiştir. Ayrıca yoğun rekabet ortamı, teknoloji yoğun üretim sistemlerinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Nüfusun hızlı artması ve kırsaldan kent merkezlerine doğru göçlerin giderek çoğalması işgücü arzını da artırmıştır (Görmüş, 2009: 197).

Türkiye'nin işsizlik sorununun temelinde, tarım toplumu özelliğinin nispeten devam ediyor olması, hızla artan genç nüfusa istihdam olanaklarının sağlanamaması gibi temel nedenler yatmaktadır. Bu durumun ise Türkiye'de işsizliğin yapısal bir özellik taşımasının sonucu olduğu söylenebilir (Aydemir, 2013: 116).

İşgücüne katılım oranı işgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranı olarak ifade edilmektedir. İşgücüne katılımı etkileyen faktörler

arasında temel olarak eğitimde geçirilen süreler, emeklilik durumları, ortalama yaşam süresi ve emek piyasasında oluşan ücretler gibi unsurlar olsa da işgücüne katılımı etkileyen en önemli faktörün ekonomilerin istihdam meydana getirme kapasitelerinin olduğu gerçeğidir. Sanayileşmiş ve tam istihdam seviyesine yakın çalışan ekonomiler için işgücüne katılım oranları, gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek olması beklenmektedir. Nitekim 2014 yılı OECD verileri baz alındığında işgücüne katılım oranı AB (28)'de % 58,2 olarak gerçekleşirken OECD ülkelerinin toplamı için bu oran % 60, Türkiye'de ise % 50,5 olarak gerçekleşmiştir (<https://data.oecd.org/>). Söz konusu rakam, Türkiye'nin son 30 yıl ortalamasına (% 51) oldukça yakın gerçekleşmiştir.

Tablo 3'de Türkiye'nin kurumsal olmayan nüfusu için işgücü durumunu gösteren temel değişkenlerine ait veriler ele alınmaktadır. Özellikle 2008 yılında başlayan ve bütün dünyada yaşanan ekonomik krizin 2009 yılı Türkiye istihdamına olan yansımaları açıkça görülmektedir. 2016 yılı şubat ayı için ise TÜİK verileri ışığında Türkiye'de yaklaşık 3,2 milyon düzeyinde kayıtlı işsiz olduğu ve işsizlik oranının ise yaklaşık % 11 civarında seyrettiği söylenebilir.

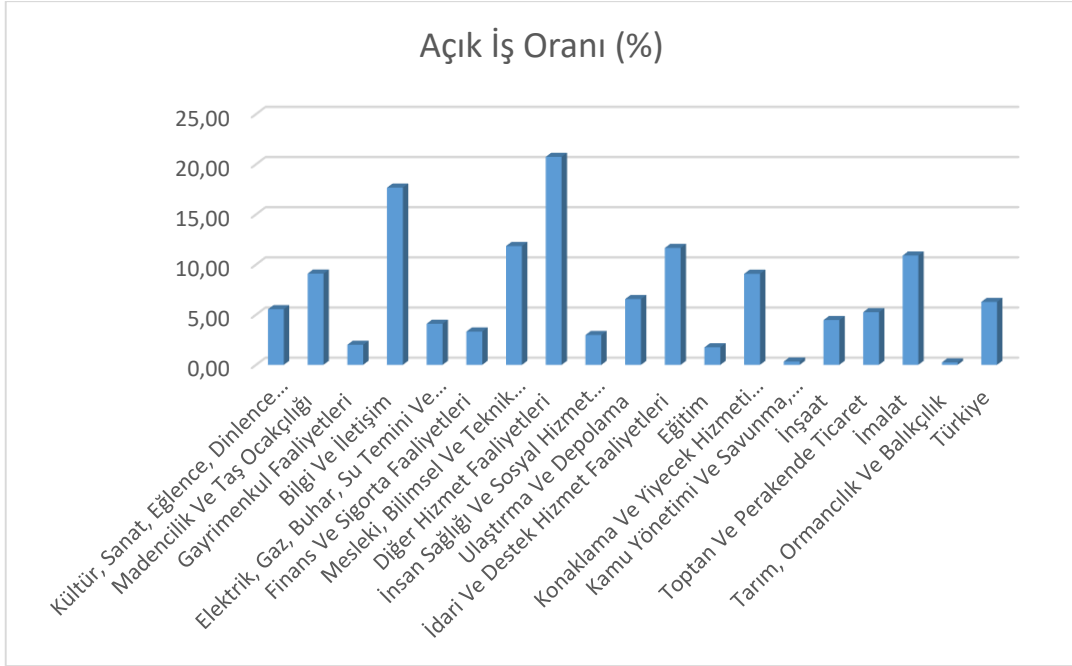
3.1. Türkiye'de Açık İşler

Açık iş kavramı, henüz meydana gelen ve doldurulmamış ya da açık olmak üzere olan, işverenin işletmesi dışından uygun bir aday bulmak amacıyla aktif adımlar atmakta olduğu ve daha fazla adım atmaya hazırlandığı, işveren tarafından hemen ya da belirli bir dönem içerisinde doldurulmak istenen ücretli bir iş anlamına gelmektedir (İŞKUR, 2014: 16).

2014 yılı sonu itibariyle İŞKUR'a yapılan başvurular paralelinde Türkiye genelinde toplam 1 milyon 735 bin 892 kişilik açık iş talebi gerçekleşmiştir. En fazla açık iş imalat sektöründe olup söz konusu dönem itibariyle açık işlerin yaklaşık % 35'i bu sektörde gerçekleşmiştir. İmalat sektöründen sonra en fazla açık iş, sırası ile toptan ve perakende ticaret ile idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörlerindedir.

Toptan ve perakende ticaret sektöründe 198 bin 690 kişilik, idari ve destek hizmet faaliyetleri sektöründe ise 152 bin 208 kişilik açık iş tespit edilmiştir. İnşaat sektöründe 89 bin 328 kişilik açık iş olduğu görülmüştür. En az açık işler ise uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri, gayrimenkul faaliyetleri ile kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektörlerindedir.

Şekil 3: Ana Meslek Grupları İtibariyle Açık İş Oranları, 2014

Kaynak: 2014 İŞKUR ve TÜİK verileri ışığında tarafımızca hesaplanmıştır.

Bir ekonominin işgücü piyasasının işleyişini analiz edebilmek için kullanılacak birtakım değişkenler bulunmaktadır. İşgücü piyasasının arz kısmındaki gelişmeleri izleyebilmek ve değerlendirebilmek için kullanılacak temel değişken işsizlik oranı iken, işgücü piyasasının talep tarafını izleyebilmek ve değerlendirebilmek için kullanılacak temel değişken açık iş oranıdır¹ (İŞKUR, 2014: 18). Bu çerçevede, temel ekonomik faaliyetler için 2014 yılsonu verileri ile açık iş oranları hesaplanmıştır. 2014 yılı dönem sonu itibariyle Türkiye geneli için açık iş oranı % 6,27 olarak tarafımızca bulunmuştur. Buna göre 22 sektör için bulunan açık iş oranlarına göre 10 sektörde açık iş oranı Türkiye geneli için

¹ Açık İş Oranı; ekonomideki açık işlerin toplam işlere (açık ve dolu pozisyonlara) oranı olarak ifade edilebilir: $Açık\ İş\ Oranı = \frac{Açık\ İş}{Mevcut\ İstihdam + Açık\ İş}$

hesaplanan % 6,27'lik açık iş oranının altında kalmakta 12 sektörde ise üzerinde olmaktadır. Ana sektörler itibariyle bakıldığında; en yüksek açık iş oranının diğer hizmet faaliyetleri dikkate alınmazsa % 17,67 ile bilgi ve iletişim sektöründe olduğu görülmektedir. 2014 yılı itibariyle açık iş oranı idari ve destek hizmetlerinde % 11,65 olarak gerçekleşmişken, imalat sektöründe % 10,9 şeklinde gerçekleşmiştir.

2014 yılsonu itibariyle Türkiye genelindeki açık işlerin meslek grupları itibariyle dağılımı incelendiğinde, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar, tesis ve makine operatörleri ve montajcılar ile hizmet ve satış elemanları ana meslek gruplarının ön plana çıktığı görülmektedir.

2014 yılı için açık işlerin meslek bazında dağılımı incelendiğinde, söz konusu dönem itibariyle ilgili meslek grubunda en fazla açık işin olduğu ilk 5 mesleğin sırasıyla; satış danışmanı, güvenlik görevlisi, makineci (dikiş), büro memuru (genel), garson, olduğu görülmektedir. Bu veriler yılsonu toplam ihtiyacı göstermesi bakımından hizmetler sektörünün oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır.

3.2. Türkiye’de İşsizlik

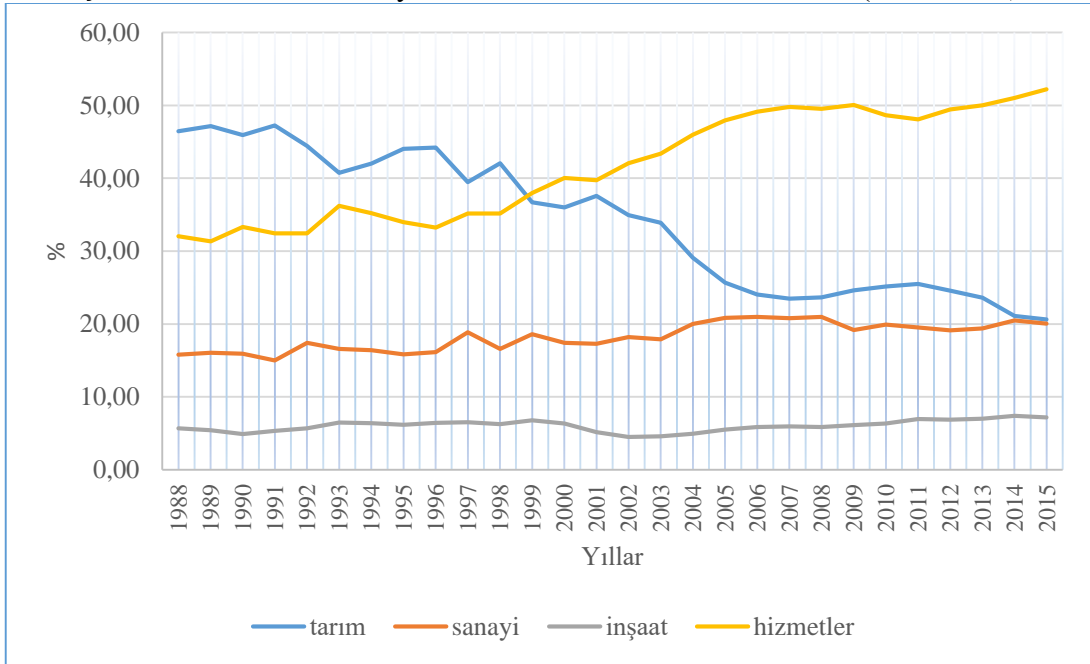
Üretim ve gelir kaybı gibi iktisadi sonuçları bulunan işsizliğin, bunların yanı sıra, psikolojik ve sosyal boyutu olan çok daha tahripkar etkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla, diğer bütün iktisadi problemlere göre çok daha ağır iktisadi ve insani travmalara neden olan işsizliği, diğer hiçbir iktisadi problemle kıyaslamak mümkün değildir. Hal bu iken, son yıllarda enflasyon öncelikli iktisat politikalarının uygulamada aktif olması, ülkede işsizliğin artıyor olmasındaki en önemli nedenlerden biri olduğu muhakkaktır. Söz konusu işsizlik artışında, enflasyonu düşürme pahasına kamu yatırımlarının daraltılması, ücretlerin reel olarak düşürülmesi ve eğitim planlamalarının yanlış yapılması gibi birçok neden bulunmaktadır. 1990’lı yıllarda % 8 civarında olan işsizliğin, son yıllarda % 10’un üzerinde seyretmesine rağmen, artan öğrenci sayısını dikkate aldığımızda bu oranın gerçekte çok daha fazla olacağından kuşku yoktur. Bütün bu gerçekler Türkiye’de

işsizliğin, fazla gündeme gelmese de her geçen gün artarak devam eden çok ciddi bir sorun olarak büyümeye devam ettiğini göstermektedir.

3.2.1. İşsizliğin Sektörel Dağılımı

İstihdamın sektörler itibarıyla dağılımının, bir ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesini belirleyen önemli göstergelerden birisi olduğu söylenebilir. Şekil 4'ten görüleceği üzere 1988-2015 yılları boyunca Türkiye'de istihdamda tarım sektörünün payı azalırken, sanayi ve hizmetler sektörünün payı ise artış göstermiştir. Bu gelişme istihdamın yapısal bir dönüşüm içerisinde olduğunun bir göstergesi olarak algılansa da sağlıklı bir değişim olduğunu ifade edebilmek bir hayli zordur.

Şekil 4: Ekonomik Faaliyet Alanına Göre İstihdam Oranları (1988-2015).

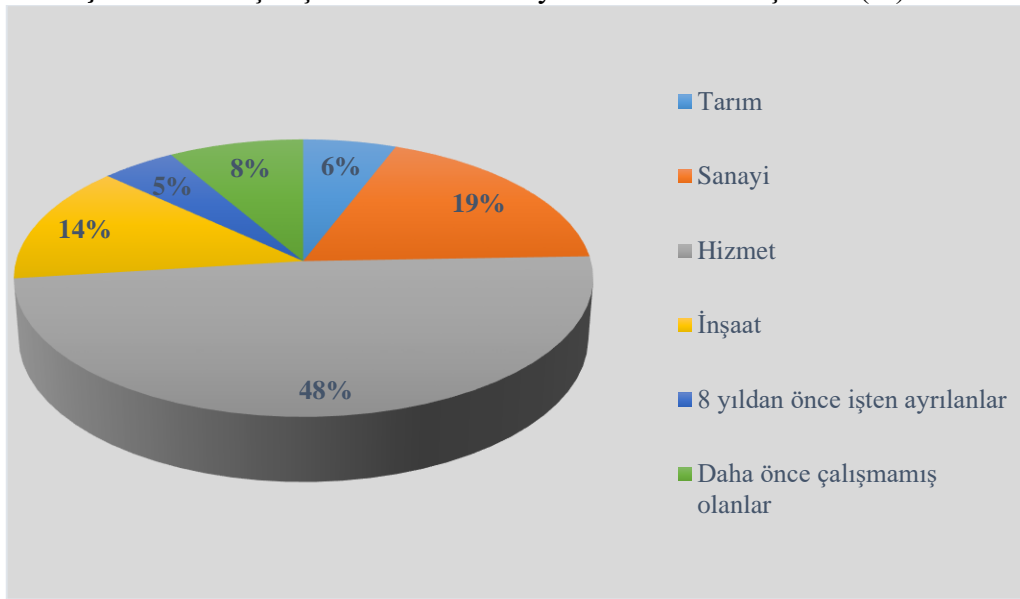

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri.

Çünkü tarım istihdamındaki payın, sanayinin altında olması şeklinde ki bir algı her durumda sağlıklı bir yaklaşım değildir. Bu noktada söz konusu nispi değişimin nasıl gerçekleştiği çok daha önem arz etmektedir. Sanayideki üretim ve istihdamı artırmak suretiyle tarımda çalışanları sanayiye çekerek tarım istihdamını

düşürmek varken, sanayide kayda değer bir gelişme gerçekleştirilmeden, tarımdan destek çekilerek, insanların zaruri olarak tarımdan ve kırsaldan dışlanmaları sonucunda tarımsal nüfus oranı ve sayısının düşürülmesi hiç de tasvip edilebilecek bir politika değildir (Akça ve Ela, 2012: 227). Çünkü bu durumda ülkede sanayideki yetersizliğe, bir de tarımsal ürünler eklenmektedir. Son yıllarda ülkemizde gerçekleşen bundan başka bir şey değildir.

Şekil 5. Son Çalışılan İktisadi Faaliyet Koluna Göre İşsizler (%) 2015.

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri.

Sanayi, inşaat ve bilhassa hizmetler sektörlerinde istihdamın ciddi oranlarda artması söz konusu olsa da işsiz sayısında da ona paralel bir artışın gerçekleşmesi manidardır. 2015 yılı verilerine göre en son çalışılan iktisadi faaliyet koluna göre işsizlerin oranı Şekil 5’de gösterilmektedir. Buna göre Türkiye’de TÜİK 2015 yılsonu verilerine göre kayıtlı işsizlerin dağılımı; hizmet sektöründe % 48, sanayi sektöründe % 19, tarım sektöründe ise % 6 olarak gerçekleşmiştir.

Temel meslek gruplarına göre istihdam sayıları incelendiğinde ise 2015 sonu verileri itibariyle Türkiye’de tarım, ormancılık ve balıkçılık ile ilgili işlerde çalışan 5 milyon 483 bin kişi bulunmakta bu da toplam istihdamın % 20,6’sını oluşturmaktadır. İmalat sektöründe ise 5 milyona yakın bir istihdam söz konusudur.

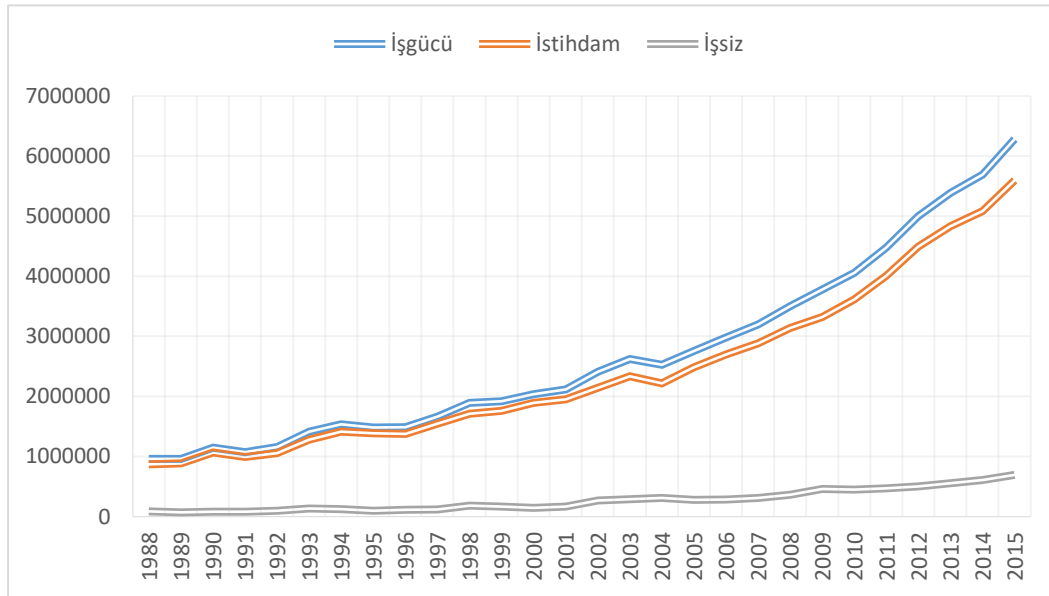
Toptan ve perakende ticaret sektörü ise % 13,87'lik bir orana sahipken, bu meslek grubunda 3 milyon 700 bine yakın bir istihdam mevcuttur.

3.2.2. Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik

Eğitim durumlarına göre istihdam oranları incelendiğinde en yüksek istihdam oranının yükseköğretim mezunları arasında olduğu göze çarpmaktadır.

1988 yılında 870 bin civarında olan üniversite mezunu istihdamı, 2015 yılı itibariyle 5 milyon 593 bine ulaşmıştır. Buna paralel olarak ve üniversite mezunu işsiz sayısında da ciddi bir orana ulaşılmıştır. 1988 yılında 87 bin olan üniversite mezunu işsiz sayısı, 2015 yılı itibariyle 692 bin olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 6: Türkiye’de Üniversite Mezunu Nüfusun İşgücü Durumu (1988-2015) (Bin kişi).

Kaynak: TÜİK

Meslek Yüksek Okulları mezunlarına çok büyük ihtiyaç olduğu halde, MYO mezunlarının da önemli bir kısmı işsiz kalmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri firmaların istedikleri beceriler ile mezun öğrencilerin sahip oldukları beceriler arasındaki uyumsuzluktur (Özsoy, 2015: 178). Öte yandan MYO'lar buldukları bölgeye mezunları yönünden ciddi anlamda katkı yapan kurumlar olarak görülmediği için, yerel idarecilerden ve iş adamlarından yeterli destek

almamaktadırlar (Küçükcan ve Gür, 2009: 197). Var olan cüzi destek ise barınan öğrencinin çarşı pazar harcamaları itibariyle gerçekleştiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Mesleki veya teknik lise mezunlarının işsizlik oranları 2015 yılı için % 10,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, genel işsizlik oranından düşük (% 11,2) ancak, genel lise mezunlarına göre ise daha az (% 13,3) olduğu söylenebilir. Mesleki veya teknik liseler açısından daha düşük seviyelerde olması istenen bu değerlerin, meslek liselerindeki öğrenci ve eğitim kalitesi ile ilgili olabileceği de düşünülmelidir (Özsoy, 2015: 177).

Mesleki veya teknik lise mezunlarının istihdam oranı toplam istihdam oranının oldukça üzerinde (% 57,8) gerçekleşmiştir. Genel lise mezunlarının istihdam oranları ise yaklaşık toplam istihdam oranı seviyesindedir. İşgücüne katılma oranları bakımından en yüksek pay ise % 80,4'lük oranıyla yükseköğretim mezunlarına aittir. Onu % 64,9 ile mesleki veya teknik lise mezunları takip etmektedir.

Bahsi geçen genel duruma karşılık, genç nüfus açısından mevcut durum gelecek adına tedirginlik vermektedir. Hali hazırda genel işsizliğin % 11 düzeyinde olduğu ülkemizde 15-24 yaş grubunu içeren genç işsizlik oranı ise 2015 yılında % 20 iken 2016 yılı şubat ayında ise % 18,6 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı şubat ayı verileri ışığında genç işsizlik oranının cinsiyete göre ayrımında ise erkeklerdeki işsizlik % 17,4 iken, kadınlarda % 20,7 olduğu görülmüştür. Tarım dışı genel işsizlik oranı ise % 12,8 olarak tespit edilirken, tarım dışı genç işsizlik oranı % 20,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar bir bakıma gençlerin uzun süreler istihdam edilebilmek için beklediğini de göstermektedir.

Yükseköğretim mezunu gençlerin işsizlik oranı 2015 yılında % 29,5 gibi oldukça yüksek seviyelerde seyrederken, bu oran lise ve dengi meslek okul mezunu gençlerde % 18,1 olarak tespit edilmiştir. Türkiye genelinde 2015 yılında istihdam edilenlerin % 52,18'i hizmet sektöründe, % 20,3'ü sanayide ve % 20,6'sı da tarımda gerçekleşmiştir. Sektöre göre istihdam edilen 15-24 yaş aralığındaki gençlerin oranı incelendiğinde ise, % 50,1'inin hizmet sektöründe, % 31,4'ünün sanayi sektöründe, % 18,5'inin ise tarımda üretime katıldığı gözlenmektedir.

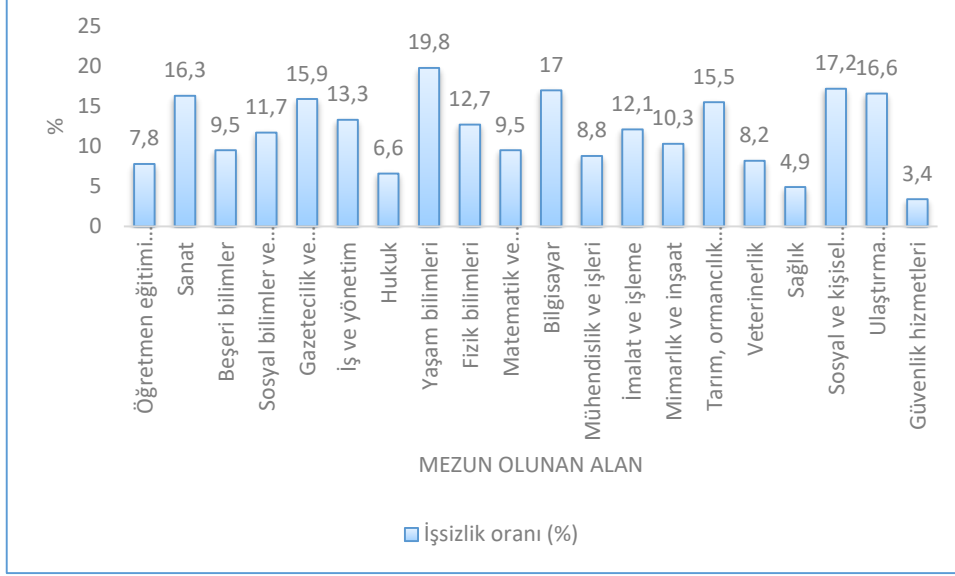
15 yaş üstü bütün yükseköğretim mezunları açısından genel işsizlik oranına yakın bir işsizlik oranı görünüyor olsa da, 15-24 yaş aralığı gençler için durumun yükseköğretim mezunlarının aleyhine geliştiği yönündedir. Son yıllarda üniversite sayısının giderek arttığı dikkate alındığında, eğitilmiş gençler aleyhine olan bu vaziyetin uzun dönemde de devam edeceği açıkça görülmektedir. Bu gelişme ise mevcut eğitim politikalarındaki planlama ve uygulama hatalarının bir sonucu olmaktadır.

Her şeye rağmen tabii olarak eğitim düzeyinin yükselmesi ile bireylerin gelirlerinin de paralellik gösterdiği Tablo 8'deki veriler ışığında söylenebilir. Buna göre 2014 yılı itibariyle yükseköğretim mezunlarının ortalama yıllık kazancı brüt 51.405 TL olarak tespit edilmiş olup, onu yıllık ortalama brüt 28.143 TL ile mesleki veya teknik lise mezunları izlemektedir.

Kayıp nesil olarak isimlendirilen ve temel yaş grupları itibariyle çalışmayan, eğitim ve öğretim görmeyen gençlerin oranı son 10 yılda düşme eğiliminde olsa da Avrupa Birliği ortalamasının oldukça üzerinde seyretmektedir. Örneğin 2006 yılı itibariyle Türkiye'de 15-19 yaş grubu içerisindeki gençlerin % 31,4'ü bu tanımlama içerisinde yer alırken, 20-24 yaş grubu içerisindeki gençlerin % 46,6 gibi ciddi bir oranı bu tanımlamaya uygundur. 2015 yılı itibariyle ise 15- 19 yaş grubu için % 16,3, 20-24 yaş grubu için % 32,7 olarak gerçekleşmiştir. Bir noktada bu tablo, bahsi geçen genç işsizlik oranları hakkında da kısmen bilgi vermektedir.

Yükseköğretim ve fakülte mezunlarının en son mezun oldukları alana göre işsizlik oranları Şekil 6'da görselleştirilmiştir. Buna göre üniversite mezunları arasında işsizlik oranının en yüksek olduğu alan 2015 yılı itibariyle yaşambilimleri bölümleridir. Bu alanlardan mezun olanların % 19,8'i işsizdir. İşsizlik oranında ikinci sırada sosyal ve kişisel hizmetler ile ilgili alanlar (% 17,2) yer almaktadır. Üniversite mezunu işgücünde işsizlik oranının yüksek olduğu diğer alanlar ise bilgisayar (% 17), ulaştırma hizmetleri ve çevre koruma (% 16,6), gazetecilik ve enformasyon (% 15,9) alanlarıdır. Üniversite mezunları arasında işsizlik oranının en düşük olduğu alanlar sıralamasında ise güvenlik hizmetleri (% 3,4), sağlık (% 4,9), hukuk (% 6,6) ve öğretmen eğitimi ve eğitim bilimleri (% 7,8) alanları gelmektedir.

Şekil 6: Yükseköğretim Fakültesi Mezunlarının En Son Mezun Oldukları Alana Göre İşsizlik Oranları (2015).

Kaynak: TÜİK

Buraya kadar yapılan değerlendirmelerden görüldüğü üzere, Türkiye’de bir tarafta açık işler söz konusu iken, diğer taraftan da giderek artan ve üniversite mezunlarını da içine alan yaygın bir işsizlik gerçeği bulunmaktadır. Öte yandan kayıp nesil olarak ifade edilen gençliği de hesaba kattığımızda ülkemizde, eğitim ve öğretim kurumlarında bir bütün olarak köklü bir yeniden yapılanmaya ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

4. Türkiye’de Eğitim ve Öğretimde Yeniden Yapılanma İhtiyacı

Eğitim ve öğretimin, toplumların iktisadi ve içtimai kalkınmalarındaki rolü yadsınamaz bir geçektir. Dolayısıyla ülkelerin bu konularda geliştirecekleri politikalar oldukça önem arz etmektedir. Bu anlamda ülkedeki eğitim ve öğretim politikaları hem nicelik, hem de nitelik olarak, okul öncesi dönemden başlamak suretiyle, yükseköğretimin de dahil edilerek hayat boyu eğitim anlayışıyla yeniden ele alınması gerekmektedir.

Bu anlamda önceki başlıklarda irdelendiği üzere, maalesef ülkemizdeki mevcut eğitim ve öğretim yapılanmalarının, ülkenin ve çağın ihtiyaçlarıyla tam

anlamıyla bir paralellik sergilemediğini ifade etmek gerekecektir (Bozdağlıoğlu, 2008: 50). Bu nedenle, eğitim sisteminde yapılan her değişikliğin bir nesli etkilediği göz önünde bulundurulursa, eğitim sisteminin ve müfredatın deneme yanılma ile en iyiyi bulma veya başka ülkelerden doğrudan transfer etme biçiminden çok, ihtiyaçlara cevap verebilme ve milli özellikleri temelinde barındırma özelliklerine sahip olması gerekir.

4.1. Aile ve Okul Öncesi Eğitimin Yapılandırılması

Çocukların hayata hazırlanmasında eğitim, zannedilenden çok daha önce yani doğumla başlayan bebeklik çağına kadar inmektedir. Bu nedenle özellikle karakter ve kişilik oluşumu ile değer yargıları edinmede ilk yıllardan başlayarak bebeğe karşı bilinçli bir tavır sergilemek gerektiğinden, bu konuda anne ve babaların eğitimi özel bir önem arz etmektedir.

Bebeklik çağının ardından okul öncesi eğitim hayatına başlayacak olan çocuğun eğitiminde yine kişilik ve değerler eğitimi öne çıkarılmak suretiyle, anne baba ve okul işbirliğiyle uyumlu bir eğitim sürecinin devam ettirilmesi gerekmektedir.

Çünkü çocukların eğitimindeki sorunların en önemli kaynağı, çocuğun etkisinde kaldığı; aile, okul, çevre ve medya arasındaki tutarsızlıklardan ileri gelmektedir. Bu itibarla, çocuğu etkileyen, söz konusu etkenler arasındaki uyumsuzluğun kamu politikalarıyla asgariye indirilmeye çalışılması kaçınılmazdır.

Konunun belki de en önemli tarafı ise verilmesi planlanan kişilik ve değerler eğitiminin neye göre oluşturulacağıdır. Çünkü ülkemizde her konuda olduğu gibi sosyal bilimler alanında da teorik bilgilerin kaynağının genellikle Avrupa ve Amerika olarak görülmesinin neticesi olarak, Avrupa ve Amerika menşeli kitap ve makalelerden edinilen bilgiler doğrultusunda kendi ekonomik, sosyal ve kültürel politikalarımız oluşturulmaktadır. Ancak bu noktada yeterince dikkate alınmayan önemli bir husus, sosyal bilimlerde genel geçerliliğin bulunmadığı ilkesidir. Bu nedenle sosyal bilimler adına ortaya atılan her bir teori, sadece üzerinde çalışılan o özel an ve sosyal yapı için geçerlidir. Bundan dolayı herhangi bir ülke ve dönem

üzerinde çalışılarak ortaya atılan düşünceler, sonraki dönem veya başka toplumlar için herhangi bir anlam ifade etmeyecektir.

Bu nedenle Batı toplumunun kendi özel meseleleri üzerine elde ettiği; iktisadi, sosyal, siyasi, eğitim ve kültürel saptamaların, bir başka toplum için herhangi bir anlam ifade etmeyeceği gözlerden irak tutulmamalıdır. Ancak hal böyleyken; Osmanlı Devleti'nin son döneminden itibaren, Türk Milleti olarak hep sorunlarımıza Batı menşeli fikirlerle çözüm bulmaya çalışıyoruz. Bu anlamda ailelerde, okullarda ve medyada dile getirilen sosyal yapıyı inşa etmeye yönelik fikirlerin, "Avrupa Değerleri" ekseninde olması, kanaatimizce sorunun asıl kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın yapılması gereken, Türk Milletinin sahip olduğu kendi kültürel birikimi ve değer yargıları ekseninde, ferdiyetçi ve rekabetçi bir düşünce yerine, sorumluluğu temel alan, dayanışmacı bir anlayışla yeni bir neslin inşa edilmesidir.

4.2. İlköğretim ve Ortaöğretim Planlaması

Ülkedeki eğitim ve öğretim planlamasının ikinci ayağını belki de en önemli basamağını ilk ve ortaöğretim düzeyi oluşturmaktadır. Burada süre ve kesintilerin yanında ilk ve ortaöğretimde; branşlaşma, içerik ve yöntem sorunu ayrı ayrı konular olarak ele alınmak zorundadır.

İlk ve ortaöğretimde evvela ele alınması gereken sorun, toplam süre ve kesinti yıllarının nasıl düzenleneceğidir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, insan ömrünün sınırlı olması nedeniyle bu ömrü en verimli bir şekilde nasıl kullanmak gerekiyorsa ona göre bir yapılanmaya gitmek gerekmektedir. Bu anlamda, olabildiğince çağın ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda müfredatın yapısı dinamik ve etkin hale getirilmeli ve eğitim yılı toplamda yeniden en azından 11 yıla indirilmelidir.

Öte yandan beş yaş olarak planlanan ilkokula başlama yaşının en az 72 ay olarak düzenlenmesi yaklaşımının daha doğru olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü çocukların, eğitim süreci çok daha geriye gitse de öğretim için gerekli olgunluğa ulaşmaları için 6 yaşını doldurmaları gerekmektedir. Diğer taraftan, mevcut

sistemde 4+4+4 olarak uygulanan kesinti sisteminin de tekrar 5+3+3 şeklinde olması daha isabetli olacaktır. Özellikle tek öğretmenle yürütülen ilkökul sürecinde öğrenci öğretmen ilişkisi büyük ölçüde duygusal bir zeminde seyretmektedir. Bu nedenle çocuğun, belli bir olgunluğa ulaşmadan her dersin farklı öğretmenlerle yürütüldüğü ortaöğretim kesiminde öğretmenlere uyum sağlama konusunda sıkıntılar yaşayabilmektedir. Toplam eğitim süresinin bir yıl kısaltılmasıyla, mevcut yapılanma tekrar önceki haline dönmüş olacaktır.

Ortaöğretimdeki bir diğer önemli sorun, genel liseler ile meslek liseleri arasındaki dağılımda ortaya çıkmaktadır. Çünkü özellikle 28 Şubat süreciyle meslek liselerinde okuyanlar açısından ciddi dezavantaj ortaya çıkmış bunun neticesinde ülkedeki mesleki eğitim azalırken, bunun neticesinde üretim açısından son derece önemli olan ara eleman sıkıntısı baş göstermiştir.

Bu nedenle bir an önce ülkedeki mesleki liselerin sayısı ve kalitesinin artırılması zorunluluk arz etmektedir. 2014-2015 öğretim yılında ortaöğretimde mesleki ve teknik liselere devam eden öğrencilerin oranı % 39,3 ve bunun da dörtte biri imam hatiplerden oluşmaktadır. Genel liselerde bu oran, % 51,12'dir. Oysa ülkemiz için hedeflenen dağılım ise liselere devam edenlerin % 65'inin teknik meslek liselerine, geri kalan, % 35'inin ise genel liselere devam etmesi şeklindedir. Mesleki liselerin daha cazip hale getirilmesi için, devamı niteliğindeki lisans bölümlerini tercih edenlere puan avantajı sağlanmalıdır.

Öte yandan ilk ve ortaöğretimdeki, eğitim öğretim sürecinde, sınıfta kalma ve okuldan atılma yaptırımlarının ciddiyetle uygulanması zorunluluk arz etmektedir. Aksi takdirde gerçekleştirilmeye çalışılan eğitim hedefleri açısından emek verenle vermeyen öğrenciler arasındaki ayrım ortadan kalkmaktadır. Ayrıca durum yükseköğretim açısından düşünüldüğünde ise üniversite bölüm kontenjanlarının son yıllarda giderek artması taban puanların ciddi oranlarda düşmesine neden olmuştur. Bu durum niteliklerinin farkına varmadan bölüm tercihinde bulunan gençlerin sadece lisans diplomasına sahip olması ile sonuçlanmaktadır. Bu diplomalar istihdama yönelik ihtiyacı karşılayamadığında ise bu süreçte gençlerimizin en verimli yılları, ailelerin ümitleri ve paraları kamunun kaynakları,

heba edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla teorik ve mesleki eğitimde başarı için ciddiyet ve sıkı disiplinin eğitim ve öğretim sürecinde hakim olması gereklidir.

Konunun bir diğer sorun oluşturan tarafı, mecburi öğretimin 12 yıla çıkarılması sonucunda başarılı başarısız her gencin liseyi bitirip kendisini üniversiteye gitmek zorunda hissetmesi ve ailelerin de bu yöndeki beklentilerinin karşılık bulmamasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu arada birçok gencin lise ve üniversite yıllarında gerektiği gibi ders çalışmaması sonucunda hem aileleriyle araları açılmakta, hem de en az 23-24 yaşına kadar hiçbir sorumluluk üstelenmeden hayatlarını devam ettirmek suretiyle bağımlı ve sorumsuz bir kişiliği karakter haline getirmiş olmaktadır. Maalesef bu gençliği de kayıp nesil olarak kabul etmek zorundayız. Oysa okullarında yeterli performansı gösteremeyen bu gençlere, sorumsuzluğu karakter haline getirilmeden iş ortamına sokulmak suretiyle hayatlarını kurlmalarına fırsat verilmesi daha isabetli olacaktır.

4.3. Yüksek Öğretimin Yeniden Yapılandırılması

Eğitim ve öğretimin, toplumların iktisadi ve sosyal kalkınmalarındaki vazgeçilmez rolü dikkate alındığında bu alanda yapılması gerekenlerin ciddiyeti ve ihmale gelmemesi gerektiği çok daha iyi idrak edilecektir. Ülkedeki üniversite ve devam eden öğrenci sayılarının artmasını sürekli bir başarı olarak ifade eden yaklaşımların, olayın keyfiyeti ve ülke gerçeklerini yeterince dikkate aldığını ifade edebilmek bir hayli zordur. Bilakis işletmelerin ara elemen ihtiyaçlarını karşılayamadıkları yönündeki şikayetlerine karşılık, her geçen gün fakülte mezunlarının iş bulmakta daha fazla zorlanmaları hatta işsiz kalmaları olayın en vahim tarafını oluşturmaktadır.

Bütün bu gerçekler neticesinde yükseköğretimde öncelikle yapılması gereken, eğitim ve öğretimde kaliteyi arttırarak, fakülte ve meslek yüksekokulu ayırımını yeni baştan tanzim etmek suretiyle, ülke gerçeklerine uygun yeni bir yapılanmaya bir an önce geçmek gerektiği ortadadır.

Öte yandan günümüz şartlarında gelişen teknoloji ve yaygınlaşan kitle iletişim neticesinde eğitim ve öğretimin sadece kurumsal okullarda belirli yıllarda

olacağını da iddia etmek mümkün değildir. Bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olduğu bu dönemde, nispeten günümüze oranla imkanların daha az olduğu dönemlerin bir ürünü olan okul kavramının, bugünkü şartlarda eskisi kadar vazgeçilmez olmadığını kabul etmek zorundayız. Ancak toplumun ortak ihtiyaçları ve uyumlu bir hayat sürmesi açısından temel eğitimin vazgeçilmezliği tartışılmaz bir gerçektir. Ancak bunun nicelik ve niteliğinin çok iyi planlanması ayrı bir ihtiyaçtır.

4.4. Yükseköğretimde Talep Yerine İhtiyaçlar

Ülkelerin iktisadi ve sosyal kalkınmasında belirleyici bir role sahip olan beşeri sermayenin temeli olan eğitim, en pahalı yatırım alanlarından birisidir. Dolayısıyla bu denli maliyetli olan bir yatırımın planlamasında geri dönüşü bulunmayan eğitim yatırımlarından kaçınmak gerekmektedir. Bunun yerine ülkede her meslek grubu ihtiyacı dikkate alınmak suretiyle fakültelerde bölümler ve meslek yüksekokullarında ise programlar oluşturulmak zorundadır.

Bugünkü yapılanmada ise maliyeti ve puanı görece düşük olan sosyal bilimlere ait bölüm ve programlara olan ihtiyaç gerektiği kadar düşünülmeden her üniversitede açılmakta ve kontenjanları da giderek artmaktadır. Oysa bu bölümleri kazanan öğrencilerin ne ciddi bir eğitim alma ihtimali (öğretim elemanı sayısının yetersizliği veya fiziksel şartlar) ne de mezuniyet sonrası, eğitimine uygun iş bulma şansı bulunmaktadır. Dolayısıyla gençlerin en önemli çağları olan gençlik dönemlerine ait 4-5 yıl heba olduğu gibi, bu dönemde ailelerinin ve devletin bütçesine büyük miktarlarda külfet getirmektedir.

Ancak son yıllarda, Yükseköğretim Kurumunun (YÖK) uygulamaya koyduğu; tıp, mühendislik, mimarlık, hukuk, eczacılık ve diş hekimliği fakültelerine taban puan uygulamaya konması son derece isabetli bir tavır olmuştur. Bu uygulamanın, bütün fakültelere yaygınlaştırılması, bahsi geçen sorunun çözümü için önemli bir adım olacaktır.

Hayatın bir gerçeği, toplumdaki iş bölümü dikkate alındığında yönetici ve karar verme konumunda üst düzey mesleklerin toplam istihdam içindeki payı en

fazla % 20 düzeyindedir. Diğer istihdam alanları ise ara ve teknik eleman ile hizmet sektöründen oluşmaktadır. Bu itibarla üst düzey meslekler için vazgeçilmez olan fakülte eğitimi, diğer ara meslekler için ise en azından yanlış bir eğitim alanı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Dolayısıyla her genç üst düzey meslek sahibi olmak için fakülte eğitimi almak isteyecektir. Ancak bunun gerçekleşmesinin mümkün olmadığını da herkesin kabul etmesi gerekmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri (İİBF) maliyetçe kurulmasında diğer fakültele göre daha az gideri olan ve dolayısıyla çok sayıda gence üniversite okuma imkânı sunan fakültelerdir. Ancak işsiz mezunun en fazla görüldüğü fakültelerden biri olan İİBF mezunlarının istihdam edilmesindeki sorunların gün geçtikçe daha da büyüyecek potansiyelde olması üniversitede okuyan gençler içinde bir belirsizlik oluşturmaktadır. Dolayısıyla öncelikli bir çözüm anlamında yeni fakülte bünyesindeki bölümlerin kontenjanlarının ihtiyaca yönelik olarak belirli seviyelerde tutulmasının gerekliliği ortadadır.

Netice itibariyle lisans düzeyinde öğrenim görmenin teoride daha nitelikli bireyler ve toplum için gerekliliği tartışılmasa da yeteneklere ve ihtiyaca göre olmayan öğrenim sürecinin sakıncaları tartışma konusudur. Bu noktada açılan fakülte ve bölümlerin, ülkenin ve çağın gelişen koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda olması ve yükseköğretim planlamasının yeniden yapılandırılması zaruret arz etmektedir.

Sonuç

Eğitim ve öğretimin ülkelerin iktisadi ve sosyal kalkınmaları için ehemmiyeti hiçbir şekilde göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir faktör olmakla birlikte, söz konusu eğitim ve öğretimin ne kadar olması gerektiği yanı sıra nasıl gerçekleştirileceği de en az bir o kadar önemlidir. Bu itibarla ülkemizde son yıllarda gerek zorunlu temel eğitimin uzatılması ve gerekse üniversite sayılarının artırılmasıyla nicel anlamda önemli gelişmeler sağlanmakla birlikte, aynı iyileşmenin, eğitimin kalitesi ve ülke ihtiyaçlarıyla uygunluğu konusunda gerçekleştiğini ifade edebilmek bir hayli zordur.

Çünkü hem esnaf ve sanayicinin talep ettiği ara eleman bulma konusunda sıkıntı yaşaması, hem de üniversite mezunlarının aldıkları eğitime uygun iş bulmakta çoğunlukla hayal kırıklığına uğramaları, ülkede uygulanan eğitim ve öğretim planlamalarının yeniden ele alınmasını ortaya koymaktadır.

Bu konuda öncelikle yapılması gereken, her meslek gurubunun ihtiyacı ölçüsünde lisans kontenjanları düşürülerek, başarı düzeyi daha yüksek olan gencimize aldığı eğitime uygun iş bulabilme sunulmalıdır. Böylelikle ülkede daha başarılı gençlere, daha iyi imkânlarda eğitim hakkı verilerek, mesleki hayatlarında çok daha başarılı olmalarına fırsat tanınacaktır.

Buna bağlı olarak kontenjanların daraltılmasıyla lisans eğitimi alma şansı yakalayamayan diğer gençlerimiz için mesleki eğitime yönelik teşvik politikaları geliştirilerek, çekilen ara eleman yetersizliğinin çözümüne büyük ölçüde katkı sağlanacaktır.

Kaynakça:

- Akça, H. ve Ela, M. (2012), “Türkiye’de Eğitim, Doğurganlık ve İşsizlik İlişkisinin Analizi”, *Maliye Dergisi*, (163), Temmuz-Aralık 2012, 223-263.
- Aydın, N. (2015), “İşsizlik, Beveridge Eğrisi ve Türkiye İşgücü Piyasasına İlişkin Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(32), 119-133.
- Az gelişmiş Ülkelerde İşgücü Niteliği, <https://www.ekodialog.com/az-gelismis-ulkeler/az-gelismis-ulkelerde-ismgucu-niteliği.html>; (25.05.2016).
- Barro, R. (2001), “Human Capital and Growth”, *The American Review*, 91(2), 12-17.
- Bozdağlıoğlu, E. (2008), “Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 45-65.
- Eser, B. ve Terzi, H. (2008), “Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30 (30), 229-250.
- EUROSTAT, İstihdam Edilmeyen ve Eğitime Devam Etmeyen Genç Nüfus Oranları, http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/EDAT_LFSE_20; (25.05.2016).
- Gür, B. S. ve Celik, Z. (2009), “Türkiye’de Milli Eğitim Sistemi: Yapısal Sorunlar ve Öneriler”. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 1, Ankara.

- Küçükcan, T. ve Gür, B. S. (2009). “Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 5, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2015). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016*, Ankara, <http://sgb.meb.gov.tr/>.
- OECD, İşgücüne Katılım Oranları, <https://data.oecd.org/emp/labour-force-participation-rate.htm>; (25.05.2016).
- Özsoy, C. (2015), “Mesleki Eğitim - İstihdam İlişkisi: Türkiye’de Mesleki Eğitimin Kalite ve Kantitesi Üzerine Düşünceler”, *Journal of Vocational Colleges*, 4. UMYOS Özel Sayısı, 173-181.
- Şahin, H., Kaya, S., Ceren, A., Fırat, A., Yılmaz, M., ve Maden, Ö. (2012), “Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planındaki Niceliksel Eğitim Göstergelerinin Gerçekleşme Düzeyinin Değerlendirilmesi-Bolu İli Örneği”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(4), 187-213.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html, (25.05.2016).
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), (2014). *2014 İstatistik Yıllığı*, Ankara. <http://www.iskur.gov.tr/>.
- UNESCO, Brüt Okullaşma Oranları, http://data.uis.unesco.org/Gross_enrolment_ratio_by_level_of_education; (25.05.2016).
- Whiteley, Paul F. (2000), “Economic Growth and Social Capital”, *Political Studies*, 48(3), 443–466.

Ekler

Tablo 1: Toplam Net/Brüt Okullaşma Oranları (%).

Öğretim yılı	İlkokul (Net)	Ortaokul ve dengi (Net)	Lise ve dengi (Net)	Yükseköğretim (Brüt)
1995-1996	88,93	53,09	38,74	18,46
Öğretim yılı	İlköğretim (Net)		Ortaöğretim (Net)	Yükseköğretim (Brüt)
1997-1998	84,74		37,87	19,52
2000-2001	95,28		43,95	22,25
2005-2006	89,77		56,63	34,46
2010-2011	98,41		66,07	58,45
Öğretim yılı	İlkokul (Net)	Ortaokul (Net)	Lise ve dengi (Net)	Yükseköğretim (Brüt)
2014-2015	96,30	94,35	79,37	88,94

Kaynak: TÜİK

Tablo 2: Akademik Yıllar İtibariyle Yükseköğretim Gören Öğrenci Sayısı

Öğretim Yılı	Önlisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		Yükseköğretim	
	Toplam öğrenci	%	Toplam öğrenci	%	Toplam öğrenci	%	Toplam öğrenci	%	Toplam öğrenci	%
1983-1984	34.510	10,30	287.260	85,71	9.059	2,70	4.336	1,29	335.165	100
1990-1991	70.801	9,67	624.909	85,32	25.006	3,41	11.705	1,60	732.421	100
1995-1996	148.993	12,22	1.001.146	82,08	49.893	4,09	19.671	1,61	1.219.703	100
2000-2001	239.271	15,08	1.260.960	79,45	65.068	4,10	21.739	1,37	1.587.038	100
2005-2006	441.014	19,18	1.714.090	74,54	111.814	4,86	32.503	1,41	2.299.421	100
2010-2011	595.052	15,79	3.004.532	79,73	125.690	3,34	42.938	1,14	3.768.212	100
2014-2015	2.013.762	33,21	3.628.800	59,85	342.101	5,64	78.223	1,29	6.062.886	100

Kaynak: Yüksek Öğretim Kurumu İstatistikleri

Tablo 3: Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllara Göre İşgücü Durumu

Temel Değişkenler	1989*	1994*	1999	2004	2009	2012	2013	2014	2015	2016*
Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus (Bin)	54.448	59.736	65.422	66.379	70.542	73.604	74.457	-	-	-
15 Ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus (Bin)	34.571	40.322	45.554	47.544	51.686	54.724	55.608	56.986	57.854	58.433
İşgücü Durumu (Bin)	19.964	21.831	23.222	22.016	24.748	27.339	28.271	28.786	29.678	29.680
İstihdam Edilenler	18.223	20.026	21.507	19.632	21.277	24.821	25.524	25.933	26.621	26.456
İstihdam Edilenlerin Bir Önceki Yıla Göre Oranı (%)	2,64	7,21	-3,70	-7,16	0,39	2,95	2,83	1,60	2,65	-0,62
İşsiz (Bin)	1.741	1.805	1.715	2.385	3.471	2.518	2.747	2.853	3.057	3.224
İşgücüne Katılma Oranı (%)	57,7	54,1	51,0	46,3	47,9	50,0	50,8	50,5	51,3	50,8
İşsizlik Oranı (%)	8,7	8,3	7,4	10,8	14,0	9,2	9,7	9,9	10,3	10,9
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	14,5	13,2	10,8	14,2	17,4	11,5	12,0	12	12,4	12,7
İstihdam Oranı (%)	52,7	49,7	47,2	41,3	41,2	45,4	45,9	45,5	46	45,3
İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	14.608	18.491	22.332	25.527	26.938	27.385	27.337	28.200	28.176	28.753

Kaynak: TÜİK

*Ekim ayı verileridir. ** Şubat ayı verileridir.

Tablo 4: Ana Meslek Grupları İtibariyle Açık İş Sayısı ve Açık İşlerin Dağılımı

Ekonomik Faaliyet Alanları	İşverenlerden Alınan Açık İşler			
	Kamu	Özel	Toplam	Ağırlık (%)
Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri	-	170	170	0,01
Hane halkının İşverenler Olarak Faaliyetleri; Hane halkı Tarafından Kendi Kullanımlarına	-	1.043	1.043	0,06

Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Mal ve Hizmet Üretim Faaliyetleri				
Gayrimenkul Faaliyetleri	-	4.183	4.183	0,24
Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	508	4.153	4.661	0,27
Kültür, Sanat Eğlence, Dinlenme ve Spor	27	7.665	7.692	0,44
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	755	8.943	9.698	0,56
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	27	10.303	10.330	0,60
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	560	9.910	10.470	0,60
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	940	12.465	13.405	0,77
Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık	2.694	11.086	13.780	0,79
Eğitim	184	23.309	23.493	1,35
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	22	29.755	29.777	1,72
Bilgi ve İletişim	502	48.220	48.722	2,81
Ulaştırma ve Depolama	333	78.180	78.513	4,52
İnşaat	633	88.695	89.328	5,15
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	735	91.162	91.897	5,29
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	366	134.533	134.899	7,77
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	754	151.454	152.208	8,77
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	387	198.303	198.690	11,45
Diğer Hizmet Faaliyetleri	342	208.964	209.306	12,06
İmalat	1.870	601.757	603.627	34,77
TOPLAM	11.639	1.724.253	1.735.892	100

Kaynak: 2014 İŞKUR Yıllık İstatistik Bülteni

Tablo 5: En Fazla Açık İş Olan İlk 20 Meslek ve Toplam İçerisindeki Payı

Meslekler	Alınan Açık İşler			
	Kamu	Özel	Toplam	Ağırlık (%)
Pazarlamacı	1	10.243	10.244	0,59
Konfeksiyon İşçisi	-	10.776	10.776	0,62
Diğer İmalat Ve İlgili İşçiler (Makine İle)	-	11.272	11.272	0,65
Servis Elemanı (Garson) Yardımcısı	4	11.520	11.524	0,66
Elektrikçi (Genel)	163	11.677	11.840	0,68
Sekreter	15	12.129	12.144	0,70
Aşçı	89	12.856	12.945	0,75
Müşteri Temsilcisi	-	13.219	13.219	0,76
Gaz Altı Kaynakçısı	6	17.022	17.028	0,98
Ön Muhasebeci	7	19.561	19.568	1,13
Şoför-Yük Taşıma	131	21.219	21.350	1,23
Kasiyer	21	24.488	24.509	1,41
Reyon Görevlisi	5	30.953	30.958	1,78

Çağrı Merkezi Müşteri Temsilcisi	15	35.952	35.967	2,07
Garson (Servis Elemanı)	212	38.007	38.219	2,20
Büro Memuru (Genel)	139	38.840	38.979	2,25
Makineci (Dikiş)	-	41.019	41.019	2,36
Güvenlik Görevlisi	12	48.801	48.813	2,81
Satış Danışmanı	3	51.728	51.731	2,98
Diğer Meslekler	5.787	294.842	300.629	17,32
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	3.705	737.278	740.983	42,69
TOPLAM	10.315	1.493.402	1.503.717	87

Kaynak: 2014 İŞKUR Yıllık İstatistik Bülteni.

Tablo 6: Temel Meslek Gruplarına Göre İstihdam Sayıları (Bin), 2015.

Meslek Grupları	Çalışan Sayısı (Bin kişi)	Sektör İçindeki Ağırlığı (%)
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5.483	20,60
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	118	0,44
İmalat	4.956	18,62
Elektrik, Gaz, Buhar, Su Temini ve Kanalizasyon	257	0,97
İnşaat	1.914	7,19
Toptan ve Perakende Ticaret	3.692	13,87
Ulaştırma ve Depolama	1.108	4,16
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1.449	5,44
Bilgi ve İletişim	251	0,94
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	294	1,10
Gayrimenkul Faaliyetleri	212	0,80
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	750	2,82
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	1.291	4,85
Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik	1.441	5,41
Eğitim	1.411	5,30
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	1.051	3,95
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	149	0,56
Diğer Hizmet Faaliyetleri	793	2,98
Toplam	26.620	100

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri.

Tablo 7: 15 Yaş Üstü Nüfusun Eğitim Düzeylerine Göre İstihdam Durumları 2015.

Eğitim durumu	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL)*
Toplam	50,1	44,4	11,2	27.830
Okur-yazar olmayanlar	17,8	16,7	6,2	18.602
Lise altı eğitilmişler	46,1	40,9	11,4	18.476
Lise	52,5	45,5	13,3	21.222

Mesleki veya teknik lise	64,9	57,8	10,9	28.143
Yükseköğretim	80,4	71,9	10,6	51.405

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri.
*2014 verileridir.

Tablo 8: Çalışmayan, Eğitim ve Öğrenim Görmeyen Gençlik (NEET).

YAŞ GRUBU	2006		2010		2015	
	TR	AB(28)	TR	AB(28)	TR	AB(28)
15-19	31,4%	7%	24%	7%	16,3%	6,3%
20-24	46,6%	16,3%	42,1%	18%	32,7%	17,3%
25-29	44%	18%	40,7%	19,7%	35,5%	19,7%

Kaynak: Eurostat, 2016.

Tablo 9: Yükseköğretim ve Fakülte Mezunlarının En Son Mezun Oldukları Alana Göre İşgücü Durumu (2015).

Mezun Olunan Alan	İşgücü (bin)	İşsiz (bin)	İstihdam (bin)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşgücüne katılma oranı (%)
Yükseköğretim veya Fakülte Mezunları	6.284	692	5.593	11,0	71,0	79,8
Öğretmen Eğitimi ve Eğitim Bilimleri	880	69	811	7,8	68,3	74,0
Sanat	173	28	145	16,3	62,6	74,7
Beşeri Bilimler	308	29	279	9,5	67,0	74,0
Sosyal Bilimler ve Davranış Bilimleri	560	65	494	11,7	69,3	78,4
Gazetecilik ve Enformasyon	23	4	19	15,9	62,9	74,8
İş ve Yönetim	1.772	235	1.537	13,3	70,1	80,8
Hukuk	146	10	137	6,6	74,9	80,2
Yaşam Bilimleri	84	17	67	19,8	67,5	84,2
Fizik Bilimleri	157	20	137	12,7	69,7	79,8
Matematik ve İstatistik	92	9	84	9,5	70,8	78,3
Bilgisayar	105	18	87	17,0	68,3	82,3
Mühendislik Ve İşleri	708	62	646	8,8	79,9	87,6
İmalat ve İşleme	146	18	128	12,1	69,4	79,0
Mimarlık ve İnşaat	235	24	211	10,3	73,7	82,2
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	144	22	122	15,5	69,1	81,8
Veterinerlik	49	4	45	8,2	81,3	88,6
Sağlık	379	19	360	4,9	80,5	84,7
Sosyal ve Kişisel Hizmetler	185	32	153	17,2	59,9	72,4
Ulaştırma Hizmetleri ve Çevre Koruma	16	3	13	16,6	68,1	81,6
Güvenlik Hizmetleri	122	4	118	3,4	78,6	81,4

Kaynak: TÜİK